

управлінської компетентності – включає знання законів і правил розвитку фармацевтичного бізнесу і формування команди; психологічної компетентності – заснована на знаннях психології спілкування з партнерами по фармацевтичному ринку, споживачами фармацевтичних товарів і послуг; правової компетентності – визначається знаннями нормативної правової бази по фармацевтичній діяльності і мірі відповідальності за її невиконання. Риси, що характеризують ставлення до справи такі як охайність, зазначили 87% опитаних, компетентність- 100%, активність-10%, знання нетрадиційних методів медицини- 8%; знання нових препаратів-57%; а також ті що належать до соціально-психологічної групи : ввічливість-100%, чесність-90%; привітність- 83%, щирість-70%; відповідальність-70%; емпатійність -67%, тактовність- 63%, комунікабельність- 62% опитаних; почуття гумору- 12%; пунктуальність-7%.

Чесність (90%) — це одна з основних граней людських чеснот, моральна якість, що відображає одну з найважливіших вимог моральності. Включає правдивість, принциповість, вірність взятим зобов'язанням, суб'єктивну переконаність у правоті справи, що проводиться, щирість перед іншими і перед самим собою відносно тих мотивів, якими людина керується, визнання і дотримання прав на те, що їм належить.

Природно, що високі моральні якості, необхідні для виконання фармацевтичного обов'язку, не виникають мимовільно чи миттєво, вони виховуються у процесі навчання майбутнього провізора в школі і вузі. Тому при зарахуванні в медичний інститут, на нашу думку, необхідно відбирати студентів не тільки виходячи з отриманих ними на іспитах оцінок, але і моральних якостей абітурієнтів.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що було б цілком доцільно проводити тренінги комунікативної компетентності для працівників аптек. Вкладання грошей у розвиток персоналу - це довгострокова інвестиція для розвитку аптечного бізнесу та якісного задоволення потреб населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анатомія конфлікту // Фармацевт практик: Науково-популярний та станovo-побутовий журнал.- 2004. - №3 - С.80.
2. Агрессию и гнев погасите спокойствием // Мистер Блистер.- 2004.-№6 - С.22-23.
3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: Навчальний посібник / Н.П.Волкова. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.
4. Горелова Л.Е. Высокая миссия фармацевта / Л.Е. Горелова // Рос. мед. журн. — 2002. — Т. 10. — № 6
5. Диогенові проблеми // Діловий журнал галузі Фармацевт практик.- 2006. -№4.-С.24-26.
6. Искусство продаж // Мистер Блистер.- 2004. -№12 - С.15-16.
7. Консультация пациента в аптеке // Провизор.- 2004. -№9 - С. 3-4.
8. Комкон - Фарма-Украина // Провизор.- 2006. - №16. - С.6.
9. Максимум услуг за минимум часу// Фармацевт практик: Науково-популярний та станovo- побутовий журнал. - 2006.- №2 - С.74.
10. Маклаков А.Г. Общая психология / А.Г. Маклаков. – СПб:Питер-2006.
11. Прихильники класичної фармації // Фармацевт практик Науково-популярний та станovo - побутовий журнал 2006.- №7 - С.62-64.
12. Психология игры, или как проиграть, чтобы выиграть Мистер Блистер.- 2004.-№5. - С.10-11, 14-15.
13. Усенко В.А., Фармацевтический маркетинг, политика фармацевтических фирм по продвижению продукции / В.А. Усенко // Провизор № 9.- май 2000 г.
14. Максименко С.Д. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування) / С.Д.Максименко, М.М.Заброцький. – К.:Главник, 2005. – 112 с.
15. Макшанов И.Я. Лекарственная деонтология / И.Я. Макшанов. — Минск, 1998;

Резюме. В статті автором розглянуті аспекти діяльності фармацевта, психологічні особливості роботи і проаналізовані дослідження з найбільш важливих соціально-психологічних і особистісних якостей фармацевтичного працівника.

Ключевые слова: фармацевт, аптека, етика, компетентність, психологічна навантаження, комунікабельність, професіоналізм.

Summary. In the article an author is consider the aspects of activity of druggist, psychological features of work and research is analysed from most meaningful social psychological and personality lines of pharmaceutical workers.

Key words: druggist, pharmacy, ethics, competence, psychological loading, communicativeness, professionalism .

УДК 159.942:159.923

А.В. ВОВКОДАВЕЦЬ

ВПЛИВ РІВНЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЇХ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Резюме. На основі психологічних теоретичних даних проаналізовано проблему впливу рівня емоційної стійкості особистості студентів на результативність їх навчальної діяльності.

Ключові слова: емоції, почуття, емоційна стійкість, емоційні стани, емоційні процеси, емоційна напруга, студенти, навчальна діяльність.

Постановка проблеми. Безсумнівно, що проблема емоційної стійкості актуальна як для розвитку загальнопсихологічної теорії, так і для практичної реалізації психологічного знання у різних сферах поведінки, трудової, навчальної, спортивної, військової та інших видах діяльності. Аналіз багатьох видів трудової діяльності засвідчив, що одним з найбільш значущих чинників регуляції дій є емоційна стійкість особистості, що і зумовило актуалізацію питання про методи її підвищення та способи довірливої регуляції емоційних станів.

Разом із тим, регулююча функція емоцій залишалася і продовжує залишатися поза увагою багатьох дослідників проблеми. Оскільки напружені і складні умови зустрічаються практично в будь-якому виді діяльності, у тому числі й

навчальній, то питання емоційної стійкості є актуальним у різних галузях психології: психології навчання у вищій школі, педагогічній психології та ін.

Крім того, можна відзначити і недостатню теоретичну розробку цієї проблеми. Так, наприклад, існує значна кількість визначень поняття “емоційна стійкість” і більшість з них не мають закінченої дефініції. Різні думки дослідників про умови проявів і критерії емоційної стійкості.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Питаннями емоційної стійкості особистості суб’єкта діяльності займалися вітчизняні та зарубіжні дослідники (Л.М.Аболін, А.В.Алексєєв, Ю.С.Бабахян, Б.Х.Варданян, А.Ю.Варес, В.К.Вілюнас, Л.Д.Гіссен, Л.П.Гримак, М.І.Дьяченко, Л.А.Кандибович, П.Б.Зільберман, А.І.Кіколов, Р.Лазарус, В.Л.Маришук, С.А.Мілерян, Я.Рейковський, А.Ф.Шикун., А.А.Шикун, Х.І.Лейбович, Д.Каплан, В.Мак-Дауголл, Х.Мюррей, Д.Рапопорт, Р.Йоркс, Д.Додсон та ін.)

Емоційна стійкість є дуже важливою складовою емоційно-вольового компонента психологічної підготовленості особистості до майбутньої професійної діяльності, яка забезпечує ефективний розвиток інших компонентів – мотиваційного, гностичного й оціночного.

Значення емоційної стійкості у навчальній діяльності студентів обумовлюється роллю емоцій і їх впливом на пізнавальні процеси, на якість діяльності, схильністю процесу навчання впливу емоцій. Емоційну стійкість можна вважати одним із чинників, що визначають психічне і фізичне здоров’я студентів і, відповідно, результативність їх навчальної діяльності. Звідси постає актуальне питання про способи навчання студентів правильно використовувати резерви психіки, підвищувати здатність до гнучкого самоврядування, до найбільш повного розкриття фізичних і психічних можливостей.

Потреби і мотиви, з одного боку, і особливості ситуацій, з іншого, сигналять суб’єктові про можливість чи неможливість задоволення його потреби у наявній ситуації та викликають у учня чи педагога різні емоційні стани. Щодо цього О.Леонтєв відзначав, що емоції виконують функцію внутрішніх сигналів, внутрішніх у тому розумінні, що вони не є психічним відображенням безпосередньо самої предметної дійсності. Особливістю емоцій є те, що вони відображають відношення між мотивами (потребами) і успіхом чи можливістю успішної реалізації відповідної їм діяльності суб’єкта [5].

“Емоції, – відзначав Л.Виготський, – і є таким внутрішнім організатором наших реакцій, які напружують, збуджують, стимулюють чи затримують ті чи інші реакції. Отже, за емоцією лишається роль внутрішнього організатора нашої поведінки” [5].

“Емоції впливають на людей багатьма різними шляхами. ...Емоції можуть впливати на всі системи індивіда, на суб’єкт в цілому”, – відзначає К.Ізард, стверджуючи, що емоції впливають на тіло, сприймання, пізнавальні процеси, дії, свідомість людини, розвиток її особистості [3].

Мета дослідження: процес формування емоційної стійкості студентів майбутніх педагогів та вплив означеного феномена на результативність їх навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значення емоційних процесів як форм психічного відображення, що виявляються як в суб’єктивних переживаннях, так і у фізіологічних реакціях, пов’язуються не тільки з оціночною, але й сигнальною, спонукальною, енергетичною функціями, а також з функціями спрямування уваги, пам’яті та ін., які найтісніше переплетені і взаємодоповнюють один одного [1].

По суті, більшість із цих поглядів на регуляторні функції емоцій виходять з філософських трактатів Платона, Аристотеля, Декарта, Спінози та ін. Емоції розглядалися Аристотелем і як зв’язуюча ланка в процесі пізнання, і як мотивуюча основа. Думка про регуляторну функцію емоцій розвивалася і Р.Декартом: він виділяв не тільки спонукальну, а й орієнтуючу функцію емоцій, показував у своїх трактатах, що емоції можуть виконувати функцію пам’яті. Платон, не відводячи місця відчуженню (емоційним переживанням) у своїй класифікації, але й не змішуючи їх з іншими явищами, вважав їх можливим акомпанементом психічних відображень, які коливаються між нормальними і ненормальними процесами.

Особливо яскрава динамічна єдність емоції з іншими психічними явищами проявляється в учіннях про афект, створених Декартом і Спінозою. Вони стверджували, що “бажання, які виникають унаслідок незадоволення або задоволення, ненависті або любові, тим сильніше, чим більше ці афекти” [3].

Як вказував Л. Аболін [1], саме ця особливість емоцій виявилася причиною того, що представники англійської та французької психології зарахували переживання людини до рудиментарних психічних явищ, приречених на поступове вимирання. (Так Мак-Дауголл визначив емоції як афективний аспект інстинктивного процесу). Г.Спенсер і Т.Рібо оголосили емоційні стани людини пережитками його тваринного минулого. С.Титченер [10], наприклад, розглядав емоції (почуття) як психічні процеси, що виникають у людини в залежності від того, яке значення мають діючі на нього подразники.

Подібних увялень дотримується і В.Вітвіцький, який зазначав, що в людини існує вроджена схильність “Відчувати задоволення при корисних впливах і страждання – при “впливах, шкідливих для індивіда, групи або виду” [4]. Емоція спрямовує індивіда до певних цілей, вона свідчить про порушення (актуалізації) інстинкту. Емоція містить у собі імпульс до дії. Однак те, як людина буде вести себе в конкретній ситуації, залежить не тільки від емоцій, а й від інших психічних утворень – складних почуттів. Почуття – це набуті (а не вроджені) психічні структури, це певні вольові тенденції. Вони являють собою індивідуальні тенденції до переживання певних емоцій і бажань у зв’язку з деяким конкретним об’єктом, що виникають внаслідок досвіду, який індивід набуває стосовно саме об’єкта [10].

Емоції є основним регулятором дій людини. Емоції – це психічні процеси, або специфічний вид функцій, природа яких як Фрейдом, так і його послідовниками визначалася по-різному. Джерелом емоцій є, насамперед, біологічні потреби, “вмістилище яких було названо “проно”. У міру розвитку контактів з оточенням емоції починають “зв’язуватися” з певними об’єктами зовнішнього світу (катексис), завдяки чому ці об’єкти набувають цінності для суб’єкта”. Контакти із зовнішнім світом визначають ще й інший результат: виникнення механізмів, що обмежують емоційні реакції і надають їм закінчену форму, що в окремих випадках призводить до витіснення деяких емоцій зі свідомості. Процес витіснення відбувається завдяки виникненню емоції тривоги; в результаті витіснення порушується зв’язок деяких емоційних процесів з іншими сферами особистості, що іноді викликає психічні розлади (наприклад, невротичні симптоми). У результаті взаємодії з зовнішнім світом виникають також нові психічні утворення, що репрезентують у психіці індивіда вимоги суспільства (“над-я”). Дія цих утворень здатна породити багато емоційних явищ (наприклад, докори сумління, почуття гордості, провини, сорому та ін.).

Значний внесок у розвиток вчення про емоційну стійкість вніс Я.Рейковський [4] Він займався дослідженням, зокрема, емоційної напруги, і вказував, що емоційна напруга – це стан, який характеризується підвищеним рівнем активації і

відповідним йому емоційним збудженням, які блокуються в експресивно-виконавчій фазі. Іншими словами, емоційна напруга виникає, як правило, в ситуаціях, що викликають страх, але не виключають втечу, викликають гнів, але роблять можливим його вираження, збуджують бажання, але перешкоджають їх здійсненню, викликають радість, але вимагають збереження серйозності і т.п. Воно характерне також для стану конфлікту.

У всіх таких випадках спостерігається сильна тенденція до певних дій, але тенденція ця блокується – саме тоді й виникає стан, який можна назвати емоційною напругою. Його характерною ознакою є мимовільні виразні рухи.

Кумулятивний розвиток емоцій докладно описано Т.Томашевським, який виділив на прикладі емоції гніву чотири фази її розвитку: фазу кумуляції, вибух, зменшення напруги і згасання [8].

Згідно з цими уявленнями, емоційне напруження слід пояснювати не затримкою зовнішньої активності, а накопиченням збудження, яке, щоб викликати певні реакції, має досягти необхідного рівня. Проте насправді емоційна напруга проявляється, швидше за все, в обох формах: гальмування зовнішньої активності та накопичення збудження.

Уявлення про те, що емоційний (афективний, чуттєвий) процес має позитивний або негативний знак, лежало вже в основі перших психологічних концепцій (В.Вундт, Е.Тітченер, Д.Циген, В.Витвицький). Однак, вони не пояснювали суті даного факту, припускаючи, що поняття задоволення і невдоволення кожному добре відомі з власного досвіду. І лише кілька десятиліть тому було розпочато вивчення природи і функцій описуваних цим поняттям явищ.

Виникає питання, чи є негативна емоція наслідком дезорганізації регуляторних процесів або її причиною? Можна відповісти, що вона є і тим, і іншим: фактор дезорганізуючого процесу викликає негативний емоційний стан, а цей стан, в свою чергу, припиняє і дезорганізує дії, які привели до зіткнення з даними фактором; у деяких випадках може проявитися лише тенденція до припинення дії і дезорганізації. Таким чином, негативний емоційний процес викликається чинником, який дезорганізує протікання регуляторної діяльності, а сам цей процес здійснює дезорганізуючий вплив на поведінку. Іншими словами, негативну емоцію можна розуміти як “хвилю дезорганізації”.

Однак така характеристика негативної емоції не враховує однієї важливої обставини, а саме, що вона не тільки призводить до дезорганізації, але може також і сприяти організації певних дій: під впливом негативних емоцій формуються акти втечі, нападу або усунення негативного чинника. Слід зазначити, що негативна емоція – складне явище. Вона дезорганізує ту діяльність, яка призводить до її виникнення, але зате організує дії, спрямовані на зменшення або усунення шкідливих впливів. Таким чином, негативний процес містить у собі елементи як дезорганізації, так і організації. Ця специфічна особливість негативних емоцій дозволяє пояснити певну групу фактів, що спростовують думку про те, що негативні емоції викликають тенденцію до усунення їх джерела [7]. Про проблему дезорганізуючого впливу інтенсивних емоцій на діяльність і поведінку людини писав А.Ф.Лазурський: “Негативні впливи почуттів на наші сприйняття і судження посилюються в тому випадку, коли почуття досягає значної інтенсивності, а це буває саме при афекту” [4].

В емоційних процесах студента своєрідно відображаються умови і завдання його діяльності, виявляється його ставлення до них, до всього того, що він пізнає і робить, що відбувається навколо. Емоції і почуття яскраво проявляються і відіграють важливу роль в діяльності студентів, особливо в напружені її періоди, коли вони можуть сприяти посиленню мотивів і досягненню мети і мобілізації сил. Переживання тих чи інших емоцій впливає на формування особистості студента, на перебудову його поглядів, відносин до дійсності. Для емоційних процесів студентів у навчанні характерні: велика інтенсивність (особливо інтелектуальних почуттів), різноманітність, переходи від одних до інших, прискорене формування вищих почуттів. Непідвладність емоційних процесів негативним впливам (зовнішнім і внутрішнім) – емоційна стійкість – виступає як умова збереження надійності діяльності в складних для студента ситуаціях [2].

Для того, щоб розкрити значення емоційної стійкості у навчальній діяльності студентів необхідно насамперед вивчити роль емоцій і їх вплив на пізнавальні процеси, на вчення, сприйняття, пам'ять, мислення, уяву, інтенсивність емоцій і зміни пізнавальних процесів, особливості пізнавального процесу і його схильність впливу емоцій, вплив емоцій на якість діяльності. Вивчивши ці питання, ми розкриємо також вплив емоційної стійкості на гностичний компонент психологічної підготовленості особистості до майбутньої професійної діяльності.

Зв'язок між змістом емоцій і змінами в сприйнятті особливо наочно проявляється у тих випадках, коли відмінності в сприйнятті можна досліджувати в різних за змістом емоційних станах.

Емоції надають виборчу дію на процес навчання, сприяючи встановленню тих зв'язків, які якимось чином відповідають змісту випробовуваної емоції. Про це говорять, зокрема, експерименти, проведені Бімом [9].

Не тільки науці, але й пригадування залежить певною мірою від емоційних процесів. Про це свідчать результати, отримані при дослідженні впливу емоцій на спогади. Такі дослідження проводяться з давніх пір. Перші їхні спроби описані в психологічній літературі близько 70 років тому. Як приклад можна навести дослідження Джерсид і Коха [8].

В результаті експериментів встановили, що емоції сприяють збереженню в пам'яті пов'язаного з ним матеріалу, причому позитивні емоції, можливо, полегшують запам'ятовування більшою мірою, ніж негативні, а сильні – більше, ніж слабкі.

Інтелектуальна діяльність може більшою чи меншою мірою відчувати вплив з боку емоційних процесів. Особливо виразно цей вплив позначається на процесах уяви. Так, емоція, викликана тривалим голодуванням, призводить до появи фантазій, що має характер задоволення бажань, тобто фантазій компенсаторного характеру.

Зміни в уяві спостерігаються при гострому емоційному стані, викликаному наприклад, голодуванням протягом дня. (Експерименти Аткинсона і Мак-Клелланда [10].

Висновки. Таким чином, успішна навчальна діяльність студента багато в чому визначається високим рівнем емоційної стійкості його особистості. Становлення емоційної стійкості йде найчастіше стихійно, не будучи на практиці предметом цілеспрямованої систематичної роботи психологів і педагогів. Однією з причин цього є недостатня увага дослідників до напружених видів людської діяльності, до яких відноситься навчальна діяльність студентів.

Емоційна стійкість особистості студента розглядається як інтегративна якість, як результат функціонування цілісної системи саморегуляції, інтегрально характеризує особливості відображення і результати цього відображення в діяльності. Одна з основних задач оптимізації емоційної стійкості особистості студента пов'язана з цілеспрямованим формуванням процесу саморегуляції з включенням його в навчальну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аболин Л.М. Психологические механизмы эмоциональной устойчивости человека / Л.М.Аболин. – Казань: Издательство Казанского Университета, 1987 – 262 с.

2. Дьяченко М.И. Психология высшей школы. / М.И.Дьяченко, Л.А.Кандыбович. – Минск, 1981.
3. Изгард К. Эмоции человека / К.Изгард – М.: МГУ, 1980. – 440 с.
4. Лазурский А.Ф. Психология общая и экспериментальная / А.Ф. Лазурский. Л, 1945, с.210-230.
5. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции / А.Н.Леонтьев. М.: Издательство Московского Университета, 1971 –38 с.
6. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения: В 2-х т. / А.Н.Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 2. – 320 с.
7. Полевая Е.М. О некоторых приемах регуляции эмоциональных состояний учащихся. / Е.М.Полевая // Эмоциональная регуляция учебной деятельности. М, 1988.
8. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций / Я.Рейковский – М., Прогресс, 1979 –392 с.
9. Чебыкин А.Я. Эмоциональная регуляция учебно-познавательной деятельности / А.Я. Чебыкин // Вопросы психологи. – № 6. – 1987. – С. 42–47.
10. Beam J.C. Serial Learning and Conditioning under real-Life stress. J. Of Abn. And Socidl Psychology, 51, № 3, 1955, p. 15–29.
11. Mc Helland D.C., Atkinson J.W., Clark R.A., Lovell E.L. The Achievement Motive. New York, Appleton, 1953, p. 45.

Резюме. На основе психологических теоретических данных проанализирована проблема влияния уровня эмоциональной устойчивости личности студентов на результативность их учебной деятельности.

Ключевые слова: Эмоции, чувства, эмоциональная устойчивость, эмоциональные состояния, эмоциональные процессы, эмоциональное напряжение, студент, учебная деятельность.

Summary. Based on psychological theory data analysis problem influence the level of emotional stability of students' performance in their learning activities.

Key words: Emotions, feelings, emotional stability, emotional states, emotional processes, emotional stress, student, educational activity.

УДК 159.942:37.015.3

А.В. ВОЗНЮК

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Резюме. У статті висвітлено наукові основи психологічних причин виникнення емоційного вигорання педагогів.

Ключові слова: емоційне вигорання, емоційне виснаження, стрес, профе-сійна деформація, деперсоналізація, критична ситуація, психічна діяльність, переживання, саморегуляція,страх.

Постановка проблеми. Проблема емоційного вигорання є досить поширеною. Майбутні фахівці повинні бути ознайомлені з причинами виникнення емоційного вигорання на роботі, перебігом та наслідками до яких воно призводить.

Емоційне вигорання педагогічного працівника та питання його психологічного здоров'я є актуальною проблемою сучасної психології. При цьому дослідниками наголошується, що емоційне вигорання призводить до таких наслідків, як погіршення психічного і фізичного здоров'я, емоційного виснаження, знеособлення, скорочення особистих досягнень, порушення системи міжособистісних стосунків, зниження ефективності професійної діяльності [1].

Психологічна природа емоційного вигорання почала вивчатися порівняно недавно. Її розгляд містить нашарування різноманітних понять та термінологічну інтерференцією різних психологічних категорій. Перші похідні, як тільки дослідник торкається проблематики емоційного вигорання, головним чином, стосуються стресу на роботі. Останні десятиріччя, враховуючи глибину та кількість досліджень на тему стресу, можна упевнено означити як «еру вивчення стресу та його наслідків». Зарубіжні науковці вважають, що вигорання на робочому місці є окремим аспектом стресу, оскільки визначається та досліджується ними як певна реакція у відповідь на хронічний робочий стрес, при цьому акцентується на сфері міжособистісних відносин фахівця. У такому разі складові емоційного вигорання – емоційне виснаження, деперсоналізація та редукція персональних досягнень, на їх думку, – є результатом дії різноманітних робочих стресорів, що перевищують адаптаційні можливості людини з подолання стресу [3; 4].

Це й не дивно, техногенність та інформатизація сьогодення сягнула непомірних значень, які не можуть не відбитися на психофізіологічному стані працюючої людини. Результатом цього процесу, що, не в останню чергу, пов'язаний з професійним становленням особистості, може бути як формування професіонала високого класу, так і розвиток професійних деформацій – поступово накопичених змін структури діяльності та особистості, що негативно позначаються на продуктивності праці та взаєминах з іншими учасниками цього процесу, а також на розвитку самої особистості. Психологічна природа емоційного вигорання визначається як адаптивна властивість психосоціальної системи фахівця з виявлення цілеспрямованої поведінки у пристосуванні до стресогенного робочого середовища. При цьому для більшості підходів можна виділити такі спільні ознаки: емоційне вигорання є специфічним процесом, результатом якого є стан психосоціальної дезадаптації фахівця з характерним зниженням рівня його психофізіологічних ресурсів, ознаки якого вдаються на всіх її сферах особистості,але, головним чином, на емоційній та смисловій [3;4].

Мета даного повідомлення - теоретичний аналіз психологічних чинників емоційного вигорання вчителів початкових класів.

Професія вчителя вимагає від фахівця потужних резервів впорядкування і саморегуляції та за даними соціально-демографічних досліджень належить до найбільш напружених в емоційному плані видів праці (Л.Даниленко, Л.Карамушка, М.Ковтунович, С.Малих). Педагогічна професія за своєю природою має гуманістичний, колективний та творчий характер, її предметом є людина та основний зміст її складають взаємовідносини з людьми; педагогічна професія є, як перетворюючою (перетворення особистості учня),так і керуючою (керування процесу інтелектуального, емоційного та фізичного розвитку учня, формування його духовного світу). Завдяки таким особливостям для професії педагога, стрес та емоційне вигорання є супутніми, природними [5].

Одним із суттєвих чинників, що запобігають посиленню “синдрому згорання”, є прийняття вчителем початкових класів особистої відповідальності за те, що відбувається. Якщо вчитель у всьому, що відбувається, звинувачує своє оточення, то почуття безсилля і безнадійності тільки зростає. Для вчителів, як правило, визначаються три чинники, які відіграють